

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ
БАГАТОРІВНЕВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ПРОБЛЕМА РЕАЛИЗАЦИИ
МНОГОУРОВНЕВОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

THE PROBLEM OF REALIZATION
MULTILEVEL PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE
TEACHERS OF PHYSICAL CULTURE

Маслюк Руслан Вадимович
Маслюк Руслан Вадимович
Maslyuk Ruslan Vadimovich

Анотація. Мета статті – проаналізувати погляди науковців на проблему багаторівневої професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; визначити пріоритетні напрями у підготовці сучасного вчителя фізичного виховання. У процесі дослідження ми дійшли висновку, що підготовка фахівця нового покоління – процес складний, багатогранний і тривалий; можливий лише за умови неперервної багаторівневої освіти. Успішна реалізація багаторівневої освіти відбувається за допомогою освітніх комплексів «школа – коледж – ВНЗ» або «школа – ВНЗ», бо в них створено соціально-організаційні і психолого-педагогічні умови для забезпечення цього процесу.

Анотация. Цель статьи – проанализировать взгляды ученых на проблему многоуровневой профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры; определить приоритетные направления в подготовке современного учителя физического воспитания. В процессе исследования мы пришли к выводу, что подготовка специалиста нового поколения – процесс сложный, многогранный и длительный; возможен лишь при условии непрерывного многоуровневого образования. Успешная реализация многоуровневого образования происходит с помощью образовательных комплексов «школа – колледж – вуз» или «школа – вуз», потому что в них созданы социально-организационные и психолого-педагогические условия для обеспечения этого процесса.

Annotation. The purpose of the article is to analyze the scientific views on the problem of multi-level of professional preparation of future teachers of physical culture; identify priority areas in the preparation of modern physical education teacher. During research we came to the conclusion that the training of the new generation is complex, polyhedrol and long; possible only under condition of continuous multilevel education. Successful realization of the multilevel education occurs through educational complexes «school – College – University» or «school –

University», because they created a socio-organizing and psychological-pedagogical conditions for this process.

Ключові слова: модернізація, ступенева система підготовки, навчальний план, навчальна програма, моделювання, науково-дослідна робота.

Ключевые слова: модернизация, ступенчатая система подготовки, учебный план, учебная программа, моделирование, научно-исследовательская работа.

Keywords: modernization, degree system of preparation, curriculum, modeling, scientific and research work.

Постановка проблеми. Модернізацією педагогічної освіти в Україні визначено ряд пріоритетних напрямів у системі підготовки вчительських кадрів, зокрема: підвищення якості підготовки в умовах використання варіативних освітніх програм; спадкоємність змісту і технологій підготовки навчання майбутніх вчителів на всіх щаблях педагогічної освіти; розробка теоретичних, науково-методичних і практичних підходів до підготовки кадрів, здатних інтегруватися в міжнародний простір за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій і мовних засобів [1].

Формування системи багаторівневої безперервної освіти як єдиного освітнього простору передбачає інтеграцію різних освітніх та професійних установ. Ефективність функціонування такої системи досягається за рахунок координації та взаємодії навчальних планів і програм, що дозволить підвищити рівень фундаментальної, загальнокультурної, гуманітарної та соціально-економічної підготовки. Створюються також умови для оптимального використання кадрового потенціалу та навчально-матеріальної бази навчальних закладів. Крім цього, з'являється більше можливостей для індивідуалізації процесу навчання, забезпечення свободи вибору, визначення індивідуальної траєкторії освіти.

Переорієнтувати процес фізичного виховання та освіти населення на нові соціальні цілі, надати цьому процесу загальногуманістичну і загальнокультурну спрямованість, забезпечити умови для формування нового образу фізичної культури суспільства зможуть лише фахівці нового покоління. Підготовка

такого фахівця – процес складний, багатогранний і тривалий; можливий лише за умови неперервної багаторівневої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні положення та тенденції розвитку сучасної ступеневої освіти в Україні досліджували С. П. Власенко, Н. В. Денисова, О. М. Зіноватна, Л. П. Сущенко і т.д. Аналіз робіт Н. Г. Ничкало, С. У. Гончаренко дозволив виділити основні концепції, на яких базується реформування вищої освіти. Виходячи з досліджень В. В. Балашова, В. В. Горової, Г. В. Лагунова, О. М. Новикова, встановлено, що концептуальні засади професійної підготовки базуються на неперервності і наступності освітнього процесу та освітньо-професійних програм. Система багаторівневої педагогічної освіти розглядається вченими «як система взаємозалежних елементів, що має внутрішню цілісність, виходить із моделі майбутньої діяльності фахівця у сфері освіти, забезпечує його неперервний загальнокультурний і професійно-особистісний розвиток і є, у свою чергу, елементом більш широкої системи – неперервної педагогічної освіти» [3].

Мета дослідження – проаналізувати погляди науковців на проблему багаторівневої професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури; визначити пріоритетні напрями у підготовці сучасного вчителя фізичного виховання; окреслити основні аспекти підготовки на ОКР «молодший спеціаліст» і «бакалавр».

Відповідно до мети використано такі **методи** аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення для вивчення філософської, психолого-педагогічної наукової та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Концептуальні положення та тенденції розвитку сучасної багаторівневої освіти в Україні базуються на Конституції України (1996), законах України «Про освіту» (2006), «Про вищу освіту» (2004), Галузевій концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), державних освітніх стандартах, нормативних документах МОН України.

Зміст фізичної культури в освітніх установах різних типів визначається державними освітніми стандартами, навчальними планами і навчальними програмами. Це забезпечує безперервність фізичного виховання майбутніх учителів фізичного виховання, спадкоємність його змісту та вимог до їх фізичної підготовленості.

Проблеми, пов'язані з реалізацією багаторівневої системи освіти, досліджували такі українські та російські вчені, як О. М. Галус, С. Ф. Забелін, М. Г. Колодезникова, В. І. Луговий, Л. Н. Орлова, Ю. В. Сухарніков.

Так, О. М. Галус наголошує, що систему багаторівневої вищої педагогічної освіти у вузі (неперервне та послідовне здобуття студентами певних освітньо-кваліфікаційних рівнів) можна розглядати «як провідну ланку в неперервній освіті людини, що розв'язує завдання поступального розвитку фахівця як особистості і як майбутнього професіонала» [2, с. 33]. На думку дослідника, зміст вищої педагогічної освіти слід розглядати як багаторівневу, багатокomпонентну систему, яка включає рівні неповної, базової і повної вищої педагогічної освіти.

Перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, на думку Ю. В. Сухарнікова, «дасть змогу задовольнити потребу особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом відповідно до її здібностей та забезпечить її мобільність на ринку праці» [5, с. 5].

На думку Є. А. Лущика, багаторівнева система освіти вдало поєднує інтереси особи та потреби суспільства у кваліфікованих кадрах. Така система ефективніша при відносно стабільному стані економіки, а в умовах нестабільності, у період проведення реформ вона стає не тільки бажаною, але і єдино можливою через свою варіативність.

До переваг багаторівневої системи Л. Н. Орлова відносить:

- гнучкість організації та перебудови навчального процесу;
- індивідуальний вибір змісту, рівня і траєкторії освіти;
- створення умов для інтеграції наукових знань;

- здійснення безперервної освіти [6].

Незважаючи на численні дослідження, проблема підготовки фахівців за напрямом підготовки «Фізичне виховання» в системі багаторівневої освіти залишається актуальною і мало розробленою. Пріоритетними напрямками у підготовці сучасного вчителя фізичного виховання є:

- створення цілісної багаторівневої системи підготовки вчителя фізичного виховання, заснованої на нових ідеях сучасної освіти, що розвивається в контексті вимог Болонської угоди;

- проектування нової моделі освітнього стандарту та освітньої програми молодшого спеціаліста і бакалавра напряму підготовки «Фізичне виховання» на основі компетентнісного підходу, який закладає сучасні вимоги до вчителя фізичного виховання;

- розробка компетенцій вчителя фізичного виховання, що містять мовний, професійний, комунікативно-інформаційний модулі, які відповідають сучасним типам шкіл і запитам учнів на освіту;

- інтеграція в підготовку молодших спеціалістів і бакалаврів за напрямом «Фізичне виховання» сучасних технологій: інформаційних, телекомунікативних, мовних, проєктивних, психолого-педагогічного супроводу тощо;

- моделювання безперервної педагогічної практики як середовища самостійної діяльності студента та трансферу сучасного педагогічного знання в освітній простір педагогічного коледжу та педагогічного університету;

- виховання толерантної особистості вчителя фізичного виховання, надання можливості кожному студенту в процесі професійної підготовки набути досвіду толерантної взаємодії та поваги до гідності учнів [4].

У сучасний період вища фізкультурна освіта здійснюється ступенево – молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Для нашого дослідження важливою є професійна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання ОКР «молодший спеціаліст» і ОКР «бакалавр» в умовах навчального

комплексу. Досвід реалізації багаторівневої системи у вищих навчальних закладах України, нормативні документи, вимоги до випускника на кожному освітньому рівні, освітньо-професійні програми дозволяють здійснювати підготовку фахівців певного виду діяльності високим рівнем кваліфікації кожного ступеня.

На освітньо-кваліфікаційному рівні «молодший спеціаліст» акцент робиться на фундаментальній загальнонауковій освіті класичного типу; обов'язковій науково-дослідній роботі, обов'язковій практичній діяльності. Здобувши ОКР «молодший спеціаліст», студент може продовжувати навчання чи отримати диплом про неповну вищу фізкультурну освіту.

Навчальні діяльність ОКР «бакалавр» спрямовується на поглиблення загальноосвітньої освіти, формування фундаментальних та професійно-орієнтованих знань й вмінь для вирішення типових професійних завдань.

Основним положенням концептуального розвитку багаторівневої освіти є максимальне використання індивідуальних можливостей особистості, підвищення якості навчання через розвиток індивідуальних стилів навчальної діяльності студентів і надання рівних можливостей для цього розвитку. Реалізація цієї ідеї на практиці здійснюється шляхом побудови досить гнучкої і розгалуженої структури освіти, розмежування наукового рівня і професійної освіти, використання нових технологій у навчанні та концепції неперервної освіти.

Успішна реалізація багаторівневої освіти відбувається за допомогою освітніх комплексів «школа – коледж – внз» або «школа – внз», бо в них створено соціально-організаційні і психолого-педагогічні умови для забезпечення цього процесу. Однак названі педагогічні комплекси, маючи спільні цілі, завдання та стратегію розвитку, мають і принципові відмінності в реалізації ідеї багаторівневої освіти, які вносять свої особливості у цей процес. Тому зупинимося на характерних особливостях реалізації багаторівневої освіти в системі «школа – коледж – вищий навчальний заклад», де центральне місце

посідає середня професійна освіта. У такій системі відбувається більш еластична зміна освітніх рівнів на межі «школа» та «коледж», ніж «школа» і «вуз», які є близькими за методами організації процесу навчання, використанням педагогічних інновацій і технологій, складністю освітніх програм, професійною компетентністю педагогічних кадрів. Тобто забезпечується принцип наступності в освіті.

У процесі багаторівневої підготовки майбутніх учителів фізичного виховання істотну роль відіграє міждисциплінарний підхід до освіти, що сприяє формуванню системних та узагальнених фундаментальних знань, необхідних для подальшого професійного розвитку та самовдосконалення. Характерною особливістю рівня «педагогічний коледж» є те, що на цьому етапі є потенційні можливості та ресурси для успішного формування у студентів професійно значущих особистісних якостей.

Основні дії та зусилля педагогічних кадрів на рівні «педагогічний коледж» спрямовуються на формування особистості фахівця, розвиток його професійного, морального і творчого потенціалу, однак не завжди ефективно здійснюється підготовка студентів до навчання у вищому навчальному закладі, особливо за прискореною формою підготовки фахівців. Причинами цього є:

- недостатня готовність педагогічних кадрів забезпечувати наступність в освіті;
- освітні програми і навчальні плани «педагогічного коледжу» і «педагогічного ВНЗ» розроблені без належного врахування спадкоємних зв'язків;
- слабка оснащеність матеріально-технічної і лабораторної бази коледжів, що негативно відбивається на забезпеченні наступності при вивченні дисциплін професійно орієнтованого тексту;
- певний негативний вплив середовища навчання;
- рівень фундаментальної підготовки в коледжах значно відрізняється від вузівського [7].

Для усунення виявлених недоліків і невідповідностей необхідно упорядкувати державні освітні програми дисциплін і навчальні плани, забезпечуючи наступність в освіті на межі «коледж – внз». Ця проблема є багатоплановою, її рішення вимагає глибокого вивчення і порівняльного аналізу освітньої ситуації на межі «коледж» і «внз».

Як показує педагогічна дійсність, освітня система «школа-коледж-внз» здатна забезпечити вищий професійний рівень фахівців, порівняно з освітнім комплексом «школа – внз».

Для забезпечення безперервної освіти в системі «школа-коледж-вуз» необхідні:

- фінансово-економічна підтримка і стимулювання;
- формування позитивної мотиваційно-пізнавальної сфери;
- створення матеріально-технічної та лабораторно-експериментальної бази;
- професійна компетентність педагогічних кадрів, здатних сприяти творчому розвитку особистості на основі зближення навчального і науково-дослідного процесів;
 - ідеї гуманістичної спрямованості та пошуково-дослідницької спрямованості освітнього процесу;
 - забезпечення наступності в освіті;
 - усвідомлення суб'єктами освітньої діяльності професійної спрямованості процесу навчання;
 - реалізація основних педагогічних принципів (системності, узагальнення й ущільнення знань);
 - діяльнісний підхід до професійної освіти;
 - інтеграція у світову освітню систему [7].

Найбільш ефективною умовою розвитку творчих здібностей є науково-дослідна робота, яка потребує науково-обґрунтованої стратегії, методики організації пошуково-дослідницької роботи студентів в освітніх комплексах. У

цьому бачимо перспективи і ресурси формування високої професійної готовності випускників в єдиному педагогічному просторі «школа-коледж-ВНЗ».

У результаті аналізу стану фізичної культури та спорту в умовах багаторівневої освіти на сучасному етапі сформульовано ряд завдань, вирішення яких дозволить забезпечити випереджаючий, варіативний і безперервний характер освіти в Україні, зокрема:

- розробити нормативно-правову базу, що забезпечить ефективне функціонування системи безперервної фізкультурної освіти, та критерії ефективності управління багаторівневою системою фізкультурної освіти і процесом професійної підготовки на кожному рівні ступеневої професійної освіти

- провести моніторинг професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання;

- довести ефективність наскрізних навчальних планів і програм у системі «педагогічний коледж – педагогічний університет»;

- організувати науково-практичні конференції, семінари, наради, систематичні консультації з питань багаторівневої системи фізкультурної освіти.

Висновок. Отже, підготовка фахівця нового покоління – процес складний, багатогранний і тривалий; можливий лише за умови неперервної багаторівневої освіти. Система багаторівневої педагогічної освіти розглядається вченими як система взаємозалежних елементів, що має внутрішню цілісність, виходить із моделі майбутньої діяльності фахівця у сфері освіти, забезпечує його неперервний загальнокультурний і професійно-особистісний розвиток і є, у свою чергу, елементом більш широкої системи – неперервної педагогічної освіти. У сучасний період вища фізкультурна освіта здійснюється ступенево – молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Зміст фізичної культури в освітніх установах різних типів визначається державними освітніми

стандартами, навчальними планами і навчальними програмами. Це забезпечує безперервність фізичного виховання майбутніх учителів фізичного виховання, спадкоємність його змісту та вимог до їх фізичної підготовленості. Успішна реалізація багаторівневої освіти відбувається за допомогою освітніх комплексів «школа – коледж – ВНЗ» або «школа – ВНЗ», бо в них створено соціально-організаційні і психолого-педагогічні умови для забезпечення цього процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методично обґрунтованих шляхів оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в умовах навчального комплексу «педагогічний коледж – педагогічний університет».

Список літератури:

1. Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua>
2. Галус О. М. Деякі аспекти професійної адаптації студентів вузу в контексті концепції неперервної освіти [Електронний ресурс] / О. М. Галус // Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 31-34. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/951/1/05gomkno.pdf>
3. Гороя В. В. Теоретические основы подготовки специалиста в условиях многоуровневого высшего педагогического образования: Автореф. дис... д-ра пед. наук. – СПб: СПбГУ, 1995. – 44 с.
4. Киргуева Ф. Х. Многоуровневое образование в системе подготовки учителя / Ф. Х. Киргуева // Человек и образование. – № 4 (17). – 2008. – С. 49-53.
5. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський, Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф. Степко. – К.: Изд., 2004. – 24 с.
6. Орлова Л. Н. Сравнительная характеристика учебного процесса в моноуровневой и многоуровневой системах образования в педагогическом вузе / Л. Н. Орлова // Интеграция образования. – 2003. – № 3. – С. 53-59.
7. Стафеева А. В. Проблемы и перспективы развития системы непрерывного физкультурного образования в Забайкальском крае [Електронний ресурс] / А. В. Стафеева, Ю. Ф. Хохрякова. – Режим доступа : <http://www.ini21.ru/arhiv/3-10/1066.php>